

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 8, s. 171-185

RSSS
ISSN:2148-2691

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN DESTANLARIN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Neslihan Karakuş¹, Ahmet Alparslan², Vildan Özaydın³

Özet

Kültürel mirasın aktarımında, millî bilincin uyandırılmasında, millî birlik ve beraberliğin oluşturulmasında, milletlerin tanıtılması ve yaşatılmasında önemli rol üstlenmiş olan destanlar Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılması gereken edebî metin türlerinden biridir. Bu çalışmada Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerinde destan türünün kullanımının önemi üzerinde durulmuş, Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan destanlar söz varlığı bakımından incelenmiştir. 2016 – 2017 yılları arasında okullarda okutulan Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında yer alan destan türündeki metinlerin; deyim, birleşik fiil, ikileme, mecaz, terim, atasözü/özlü söz, yansıma sözcük, kalıp söz ve özel isim olmak üzere taşıdıkları söz varlığı öğeleri belirlenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ders kitabındaki destanların hem çeşitliliği hem de söz varlığı öğeleri bakımından yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitabı
Destan
Söz varlığı

EPICS IN TURKISH AND SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS INVESTIGATION OF VOCABULARY

Abstract

The epics that played an important role in the transfer of cultural heritage, the awakening of national consciousness, the formation of national unity and solidarity, the promotion and maintenance of nations, are among the literary text sthat should be used teaching Turkish and Social Science. This study focuses on the importance of the use of the epics in Turkish and Social Science lessons and examines epics in Turkish and Social Science textbooks. Between 2016 and 2017, the type of epics texts that are in the Turkish and Social Science textbooks, verbal items that they carry are identified and evaluated, such as idioms, compound verbs, doublings, metaphors, terms, proverbs, reflection words, pattern words and special names. Qualitative research method document review technique was used in the study.

Keywords

Turkish and Social textbook
Epic
Promise

¹ Yrd. Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, neslihanoksuz61@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet ALPARSLAN, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD ahmetalparslan88@gmail.com

³ Yüksek Lisans Öğrencisi Vildan ÖZAYDIN, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, fecriley1@gmail.com

GİRİŞ

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan, bütün öğrenme faaliyetlerinde anahtar rolü üstlenen, toplumsal ve bireysel yönü bulunan, etkin bir araçtır. Dil edinimi ve eğitimi belli bir süreç içinde gelişir. Dil öğretiminin temel hedefi öğrencilerin; dilin farklı bağlamlarda aldığı görünimleri, kavramları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir (MEB, 2006). Bu yüzden ders kitaplarının önemi çok büyüktür.

Türkçenin kurallarının sezilerek davranışa ve zamanla alışkanlığa dönüştürülmesinde ders kitaplarıyla aktarılan Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleri oldukça etkilidir. Bu nedenle ders kitaplarının programın amaçlarına uygun, edebî değeri olan metinleri içermesi gerekmektedir (Özbay, 2003: 3; Onan, 2009: 123; Karakuş; 2012: 26). Ayrıca öğrenciler okudukları ya da dinleyip izledikleri metinleri, etkinlikler aracılığıyla kavrar ve anlamlandırır. Özatalay (2007) çalışmasında ders kitaplarının ülkemizde eğitim-öğretim ortamlarının en çok kullanılan materyali olduğunu belirttiikten sonra programın amaç ve kazanımlarının ders kitaplarında %50'nin üzerinde temsil edilmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. (Özatalay'dan aktaran Kurudayıoğlu, Tüzel ve Güneş, 2009: 9).

Ders kitaplarında yer alan metinler öğrencilere anadil bilincini ve duyarlılığını kazandırmakla beraber onların dil ve anlam evrenlerini genişletecek niteliklere sahip olmalıdır. (Sever, 2003). Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alacak söz varlığı dikkatli bir şekilde incelenmelidir. Türkçe Öğretim Program'ında da (MEB, 2015). Öğrencilere kazandırılacak kelime sayısını tespit etme, değerlendirme ve buna göre öğretim materyali hazırlama Millî Eğitim Bakanlığı ile ona bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının görevidir. Öğrencilere kazandırılacak kelime sayısının sınıf seviyelerine göre tespit edilmesi gerekmektedir. Ders kitabı hazırlanmadan önce yapılan araştırmalar dikkate alınmalıdır. 2016-2017 Taslak Programda da buna yönelik bir açıklama yapılmamıştır. Metinlerin taşıması gereken özellikleri arasında söz varlığıyla ilgi maddeler şöyledir:

- Metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalıdır.
- Alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarının eserinden alınmalıdır. Ayrıca "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır.
- Bir sınıf seviyesi için seçilen bir metin, başka bir sınıf için kullanılmamalıdır.
- Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

Her dilde, ana dilden gelen bir temel söz varlığı yanında daha yeni zamanlarda türetilerek, birleşerek yapılmış veya yabancı dillerden gelmiş sözcüklerle oluşmuş söz varlığı vardır. Bir insanın, toplumdaki herhangi bir kesimin veya genel olarak bir dilin sahip olduğu söz varlığını temel sözcükler, deyimler, atasözleri, terimler, yabancı kökenli sözcükler, kalıp sözler oluşturur (Apaydın, 2010: 42). Aksan'a (2002: 13) göre dildeki sözcüklerin yanı sıra bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarının kavramları olan terimler; belli bir durumu, olayı,

insanların tutum ve davranışlarını belirlemek üzere birden çok sözcükle anlatım bulan deyimler; bir ulusun bilgelikliğini, yaşam deneyimlerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan atasözleri; insanların toplum yaşamında, belli bir kültürün ürünü olarak kullandıkları kalıp sözleri (ilişki sözler) ve dünya dillerinde benzerleri bulunmakla birlikte, anadilimize büyük bir anlatım gücü kazandıran ikilemeler de yine söz varlığı içinde yer alır. Özbay ve Melanlıoğlu (2009: 10) da söz varlığının temel veya çekirdek kelimeler yanında; yabancı kökenli kelimelerden, deyimlerden, atasözleri, bilim, sanat ve teknik alanlara ait kavramlardan oluşan terimler ile kalıp sözlerden meydana geldiğini söyleyerek bu tanımla paralel bir görüş içinde olduğunu ortaya koymuştur. Yalçın ve Özek (2006: 130) de söz varlığını sözcüklerin ve onların oluşturduğu yapıların bütünü olarak görmektedirler.

Aksan (2006: 43-44), en eski dil ürünleri olan Köktürk yazıtlarından başlayarak Türkçenin söz varlığını incelemiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

1. Türkçenin yapısından gelen güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, ona somut ve soyut, çeşitli kavramları kolaylıkla oluşturma, ayrıntılara inen bir kavramlaştırma gücü vermiştir.

2. Türkler, değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında yabancı etkiye büyük ölçüde kapılarını açmış, çoğu zaman yabancı öğeleri kendi öz sözcüklerine yeğlemişlerdir. Bu nedenle birçok yerli öge kaybolup unutulmuş yabancıları yerleşmiştir.

3. Kavramlaştırma sırasında Türkçe en çok somut nesnelere, doğaya dayanmakta, böylece kavramları daha canlı dile getirmektedir.

4. Türkçede ikilemelerin kullanılışı, anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır. Bu nitelik ona, tek tek sözcüklerin yanı sıra ayrı bir "kalıplaşmış öğelerden oluşmuş bir söz varlığı" kazandırmıştır. Eş anlamlılarla kurulmuş ikilemelerin unutulmuş öğeleri ikilemelerde yaşamlarını sürdürmektedir.

5. Daha Köktürkçe döneminde Türkçe sözcüklerin geniş birçok anlamlılık gösterdikleri göze çarpmakta, bu durum, dilin bir yazı dili olarak çok daha eskilere uzandığına tanıklık etmektedir.

6. En eski belgelerde bile eş anlamlıların sayıca çokluğu dikkat çekmekte, asıl ilginç olan, bunların bir bölümünü, birbirine anlamca çok yakın eş anlamlılar oluşturmaktadır.

7. Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş, yitirilmiş birçok öge-başka dillerde de benzerleri görüldüğü gibi- Türkçenin değişik lehçelerinde ve bugünkü Anadolu ağızlarında yaşamlarını sürdürmektedir.

Bu maddelere göre şunları söylemek mümkündür: Türklerin gerek içinde barındırdığı gerekse komşularının etkisinden kalarak yabancı kelimeleri kimi zaman yerliye tercih edildiği, Türkiye Türkçesinde kullanılmayan birçok sözcüğün Anadolu ağızlarında varlığını sürdürdüğü, yapısından dolayı sözcük türetmenin kolay olduğu, türetilen kavramların somut ağırlıklı olduğu, unutulmuş kimi sözcüklerin ikilemelerde varlığını sürdürdüğü ve anlatıma güç kattığı anlaşılmıştır.

Günümüzde Türkçenin söz varlığı hakkında Hengirmen'in tespitleri (2003), Türkçenin yeryüzündeki diğer dillerle karşılaştırıldığında pek çok dilden daha zengin olduğu yönündedir. Dildeki sözcük sayısının dilin anlatım gücünden daha önemli olmadığını ama sözcük olarak karşılığı bulunmayan bazı kavramların tanımlama ve

betimleme yoluyla anlatılmasının, anlatımı çok uzun ve yorucu bir hâle getirdiğini söyler. 2005 yılında yayımlanan 10. baskı Türkçe Sözlük'ün (TDK, 2005) söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan toplam 104.481 söz varlığına sahip olduğu görülmektedir. 63.818 madde başı, 13.589 da madde içi olmak üzere toplam 77.407 söz bulunmaktadır. Bu sözlerin 45.005'i isim, 11.305'i sıfat, 2.644'ü zarf, 87'si zamir, 33'ü edat, 289'u ünlem, 53'ü bağlaç, 6.441'i ise fiildir.

İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 8. Sınıflar 13-14 yaş aralığındaki öğrencilerdir. Piaget'e göre soyut işlemler ve Bruner'e göre ise sembolik dönemde yer alırlar. Bu öğrenciler dil gelişimi, kavram edinimi ve sözcük öğrenimi kapsamında şu özelliklere sahiptirler:

- Çocuğun söz dağarcığı giderek genişler. Bireysel ve özel bağımsız soyut anlam bilgisi edinir.
- Sözcük dağarcığı çocuğun çok karmaşık düşünceleri anlaması yanında okuma anlama edimlerinin de yüksek düzeylere ulaşmasını sağlar.
- Sözcüklerin görünen anlamının dışındaki anlamını kapması, çocuğu zengin ve derin bir dil anlamı edinmeye götürür. Mecazlar, fıkralar, atasözleri gibi soyut anlamlar içeren dil kullanımlarının yaygınlaştığı görülür (Topbaş, Maviş vd., 2007)

Yukarıdaki bilgiler de göstermektedir ki ortaokulda kullanılacak Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında soyut kavram ve sözcükler yer almalıdır.

Ders kitapları yalnızca sözcük öğretimine değil, diğer söz varlığı öğelerinin de öğretimine yer vermelidir. " Bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelen öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır" (Sever, 2008)

Bu söz varlıklarını örneklendirecek olursak:

A) Sözcük: Ders kitaplarında yer alan sözcüklerin yapısı, anlamı ve kullanımı üzerinde durulmalıdır. Bunun yanında yansıma sözcükler de kullanılmalıdır. Yansıma sözcükler, doğadaki seslerin dile aktarımı sonucu oluşur.

B) İkileme: İkileme, anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün yinelenmesi, anlamları birbirine yakın, karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır (Dil Derneği Sözlüğü, 1999).

C) Deyim: "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir (TDK, 2005). Dillerin söz varlığını oluşturan öğelerden biri de deyimlerdir. Deyimler, anlatımı renklendirip canlandırır.

Ç) Atasözü: Atasözü, uzun deneme ve gözlemlere dayanarak kısaca söylenmiş ve halka mal olmuş özlü sözdür (Dil Derneği sözlüğü, 1999).

D) Kalıp Söz: Belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş sözlere kalıp söz denir. Kalıp sözler her dilin toplumsal yönünü ortaya çıkaran ve insanların tutumlarına ışık tutan dil öğeleridir (Bilgin, 2006).

- **Karşılaşma – Vedalaşma:** Merhaba, iyi günler, hoşça kal, yolun açık olsun, hoş geldiniz...
- **Kutlama:** Kutlarım seni, tebrik ederim, aferin...
- **Ölen Bir Kişinin Ardından:** Başınız sağ olsun, mekânı cennet olsun, nur içinde yatsın...
- **Doğumdan Sonra:** Tanrı bağışlasın, kısmeti bol olsun...
- **Nişanlanma – Evlenme Üzerine:** Tanrı mesut etsin, mutluluklar dilerim, bir yastıkta kocayın...
- **Çalışmakta Olan Kişiye:** Kolay gelsin...
- **Görülen bir İyilik Üzerine:** Teşekkür ederim, sağ olasın, eksik olma, tuttuğun altın olsun...
- **Seslendirme:** Sevgili, ey...
- **Alkışlar (Hayırdua):** Su verenlerin çok olsun, el öpenlerin çok olsun, ömrün uzun olsun...
- **İlenmeler:** Adı batasınca, kara yerler yiyesice... (Bilgin, 2006; Sever, 2008).

E) Mecaz: 1. İlgı veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor (TDK, 2011).

F) Terim: Bilim sanat, uzmanlık, dalı ya da bir konu ile ilgili özel anlamı olan, belli bir kavramı karşılayan sözcüklere terim denir. Terimler, teknik sözcüklerdir yani belirli uzmanlık alanlarının sözcükleridir.

G) Birleşik Fiil: İki veya daha fazla sözün bir araya gelerek kendi anlamlarından farklı bir anlam verecek ve bir hareketi karşılayacak biçimde kalıplaşmasıyla oluşan fiillerdir. Yapılışına göre üç grupta incelenebilir:

a. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller: Bir yardımcı fiille ondan önce gelen ad soylu bir sözcükten oluşur. Yardımcı fiil olarak “etmek, olmak, eylemek, kılmak” gibi fiiller kullanılır.

b. Kurallı Birleşik Fiiller

Bunlar belli kurallara göre yapılan ve her birinin özel bir adla karşılandığı fiillerdir. Yardımcı eylemden önce bir fiil unsurunun getirilmesiyle yapılır. Dört grupta incelenir.

Yeterlik Fiili: Yapmaya gücü yetmek anlamında olan bu fiilin yapılışı “fiil + a(e) + bilmek” şeklindedir.

Tezlik fiili: Anlamında bir çabukluk ifadesi olan tezlik fiilinin yapılışı “fiil + ı (i, u, ü) + vermek” şeklindedir.

Sürerlik Fiili: Anlamında bir devamlılık görülen bu fiilin yapılışı şu şekildedir: Fiil + a(e) + kalmak, durmak, gelmek

Yaklaşma Fiili: Anlamında “az kalsın olacaktı” ifadesi görülen bu fiilin yapılışı “fiil + a(e)+ yazmak” şeklindedir; yazı dilinde pek kullanılmaz, yerel bir söyleyiştir.

c. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Belli bir yardımcı fiili olmayan, sözcüklerin kendi anlamları dışında bir anlam verecek biçimde kaynaştıkları birleşik fiillerdir. Bunların büyük çoğunluğunu deyimler oluşturur.

Edebî metin ve türlerin kullanımı sadece edebiyat dersine özgü değildir. İlk ve ortaokullarda iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanan (Erden, 1996), Sosyal Bilgiler de içeriğinde insan ve insana ilişkin bilgileri konu edinmesi nedeniyle edebî metinlerin, bilhassa edebî türlerin kullanımına önem vermiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgilerin ‘iyi anlatılan bir öykü’ olması gerektiği görüşünü savunan araştırmacılar, ders içerisinde mümkün olduğunca destan, efsane, hikâye, roman, mit, şiir, biyografi, anı ve drama gibi edebî türlerden yararlanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanıldığında önemli yararları bulunan edebî türlerin ülkemizde kullanımı Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ders kitaplarında ünite sonlarında ‘tarihi okuma parçaları’ dışında farklı bir işlev görmemiştir. Sosyal Bilgiler eğitiminde edebî ürün kullanımının hak ettiği itibara 2005 yılında öğrenci merkezli ve yapılandırmacı anlayış şiar uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler öğretim programıyla kavuştuğu düşünülebilir (Şimşek, 2009). Bu çerçevede öğretim programının “programın uygulanmasıyla ilgili açıklamalar” bölümünde yer alan iki maddede konu şu şekilde ele alınmıştır: İlk olarak “...Benzer şekilde edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikayeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanılarak Sosyal Bilgiler, Edebiyat ve Coğrafya kaynaştırılmalı, öğrencilere vatan sevgisi kazandırılmalıdır.” ifadesine yer verilmiştir. Öte yandan ikincil olarak “...(Öğretmen) ayrıca ders konularını sevdirci roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.” şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler dersinde edebî türlerin kullanımı öncelikle herhangi bir konuyla ilgili disiplinler arası bilgi paylaşımını sağlar. Bu araştırmada Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki destanların söz varlığı incelenecektir.

Destanlar, milletlerin, büyük işler yapmak için kendilerinde güven duymalarında; türlü sosyal ve tarihî sebeplerle uzaklaştıkları millî benliklerine dönmelerinde; yeniden büyük millet olmak, hürriyet ve istiklallerin korumak için davranıp kalkınmalarında vazife görmüştür (Banarlı, 1997).

Destanlar gerek tarihî gerek fikir ve sanat bakımından büyük değer taşırlar; tarihi aydınlatır, fikir ve sanat hayatına kaynak olurlar. Destanlar, tarihleri bu ölçüde eskilere uzanan milletlerin ilk çağlarını bize bir takım mitolojik menkıbeler hâlinde anlatırlar. Bunlar gerçek olmasalar, hatta gerçeğe uymasalar bile, milletlerin kendi mazileri hakkında neler bilip neler düşündüklerini haber vermek bakımından ehemmiyetlidir. Bununla beraber, destan, tarih demek değildir. Destan kökü tarihe dayanan, ilhamını tarihten alan bir halk edebiyatı verimidir. Destanlar, halk şairleri, saz şairleri tarafından, sazlarla birlikte söylenir

bir sözlü edebiyat verimidir ki, umumiyetle aydınlar tarafından yazılan tarihler yanında ve tarihî olaylar karşısında halk kitlelerinin duygu ve düşüncelerini aksettirir. Bir başka söyleyişle destanlar halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir. (Banarlı, 1997). Kültür ve tarihi bilgi aktarımı rolü üstlenen destanlar söz varlığı içerikleriyle de önemlidir.

Aktaş ve Beldağ'ın (2016), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı adlı çalışmasında 36 öğretmen adayı 64 öğretmene Sosyal Bilgiler öğretiminde edebî eserlerin kullanımının hangi öğrenme alanı için uygun olduğuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımının hangi öğrenme alanı için uygun olduğuna ilişkin olarak öğretmenlerin kültür ve miras (f=33), küresel bağlantılar (f=14), birey ve toplum (f=4), gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler (f=4) öğrenme alanlarına vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca güç, yönetim ve toplum (f=3), insanlar, yerler ve çevreler (f=2), üretim, dağıtım ve tüketim (f=2) bilim, teknoloji ve toplum (f=1) öğrenme alanları öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Öğretmen adayları da benzer cevapları vermiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının verdiği cevap ile ders kitabı paralellik göstermektedir. Zira Yakın Çağ Yayınları 6. Sınıf ders kitabında Kültür ve miras öğrenme alanında Oğuz Kağan ve Ergenekon Destanından kısaltma yapılmıştır. Yıldırım Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabında Toplum Hayatı temasında Ergenekon Destanı, MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabında Millî Kültür temasında Oğuz Kağan Destanı kullanılmıştır. İki derste de toplum ve kültür konularında destan kullanılmıştır. Çünkü dil, kültürün bir parçasıdır. Söz varlığı unsurları da bu kültür birikiminin bir ürünüdür.

Destanların Eğitimdeki Yeri

Millî destanlarını okuyan öğrenciler, milletin geçmişindeki ve bugünkündeki duygu durumlarını karşılaştırma ve değerlendirme olanağına sahip olur. Ayrıca kendi millî destanları dışında başka milletlerin destanlarını okuyan öğrenciler, kendi kültürel geçmişini diğer milletlerin kültürel birikimiyle karşılaştırma imkânına erişerek ve bu destanların günümüz edebiyatına yansımalarını fark edebilir. Destan okuyucusu kendi millî destanlarının dışında dünya destanlarını da öğrenince kültürel farklılıkları görüp ön yargılardan kurtularak evrensel düşünerek, böylece ön yargılardan kurtulup başka milletler tarafsız bir şekilde değerlendirme olanağına sahip olacaktır (Türkmen, 2015).

Duru ve sade bir dille yazılan destanlar, ana dili öğretiminde kullanılabilecek temel metinlerdendir. Destanların dili, dillerin zengin ve özel bir bölümünü oluşturur. Destan dili, kendine has anlatma kaidesi, mekân ve zaman boyutuna sahip destan dünyasının bir yansımasıdır. Olağanüstü kişilerin, olayların ve savaş sahnelerinin tasvirinde coşkulu, heyecanlı bir anlatım vardır. Sözlü edebiyatın bir ürünü olmaları itibarıyla üslupları akıcıdır. Ayrıca deyimlerin, atasözlerinin en güzelleri de destanlarda yerini bulur. Yabancı kelimelere nadiren rastlanan destanlar, dilcilerin de sıkça başvurduğu kaynaklardan olmuşlardır (Şahingöz, 2015).

Destanlar edebî olduğu kadar terbiyevî görevler de üstlenir. Bir milletin en eski dönemlerinden akıp gelen destanların kahramanları model oldukları gençlere o milletin yaşayış ve davranış biçimlerini olduğu kadar ortak değerler sistemini ve toplumsal kurallarını da aktarır. Doğruluk, dürüstlük, güçlülük, çalışkanlık, ahlaklılık, cesurluk, yardımseverlik, fedakârlık, namus ve şeref, hürriyet ve vatan sevgisi, insan ve aile sevgisi

gibi kavramlar destan kahramanı üzerinden yeni neslin duyarlılığına sunulur. Toplum destanlarla, kahramanlar etrafında güncelleştirilerek eğitilir; yönlendirilerek motive edilir (Çobanoğlu, 2003). Türkmen'e göre de destanlar, ana dili öğretiminde dilin en güzel örneklerini sunması bakımından önemlidir (Türkmen, 2015). Ayrıca destanlarda yer alan kahramanlar kişilik gelişimi, ahlak gelişimi ve sosyal gelişim bakımından gençlere emsal teşkil etmektedir.

Araştırmanın Problemi

Araştırma 'Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitabındaki destanların söz varlığı bakımından taşıdığı değer nedir?' sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırma problemine bağlı olarak çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. Kitaplarda yer alan metinlerin söz varlığı (deyim, birleşik fiil, ikileme, mecaz, yansıma, atasözü, kalıp söz, terim, özel isim) görünüşleri ve bu öğelerin metinlere göre kullanım sıklığı nedir?
2. Her metinde kaç söz varlığı ögesine yer verilmiştir?
3. Bu metinlerde yer alan kalıp sözler nelerdir ve bu kalıp sözlerin dağılımı nasıldır?

Araştırmanın Amacı:

Derslerde yapılan çalışmalar ve etkinlikler sayesinde öğrencinin söz varlığı daha sistemli bir şekilde genişler. Böylece bireyler, duygu ve düşüncelerini sözcükleri doğru, yerinde ve etkili kullanarak aktarırlar ve çevreleriyle daha başarılı bir iletişim kurarlar.

Bu çalışmanın amacı; 2016-2017 eğitim öğretim döneminde okullarda okutulan Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan destan türündeki metinlerin söz varlığı açısından incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Önemi:

Türkçe dünyanın en eski dillerinden birisidir. Farklı kültürlerle etkileşime girmesiyle birlikte söz varlığı zenginleşmiştir. Kültürler arası etkileşim en fazla söz varlığında görülmektedir. Dil, tarih ve kültür iç içe geçmiş olgulardır. Öğrencilerin kültür ve dil tarihi açısından bilgi edinebilecekleri birincil kaynak Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerdir. Tüm bu gerekçelerden dolayı Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerin söz varlığının incelenmesi, söz varlığı açısından ne durumda olduğunun tespit edilmesi uygun bulunmuştur. Nitekim her iki dersin ortak noktası kültür konularıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. 2016-2017 eğitim öğretim döneminde 5, 6, 7, 8. Sınıflarda okutulan Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan destan türündeki metinlerle

2. Bu metinlerin söz varlığı yönünden incelenmesi ile sınırlı tutulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Kitaplar, Metin Adları ve Buldukları Tema/Öğrenme Alanı

	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Tema/Öğrenme Alanı
Ergenekon Destanı Türkçe	8. sınıf	Yıldırım Yayınları	Toplum Hayatı Teması
Oğuz Kağan Destanı Türkçe	7. sınıf	MEB Yayınları	Millî Kültür Teması
Oğuz Kağan Destanı Sosyal Bilgiler	6. sınıf	Yakın Çağ Yayınları	Kültür ve Miras Öğrenme Alanı
Ergenekon Destanı Sosyal Bilgiler	6. sınıf	Yakın Çağ Yayınları	Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

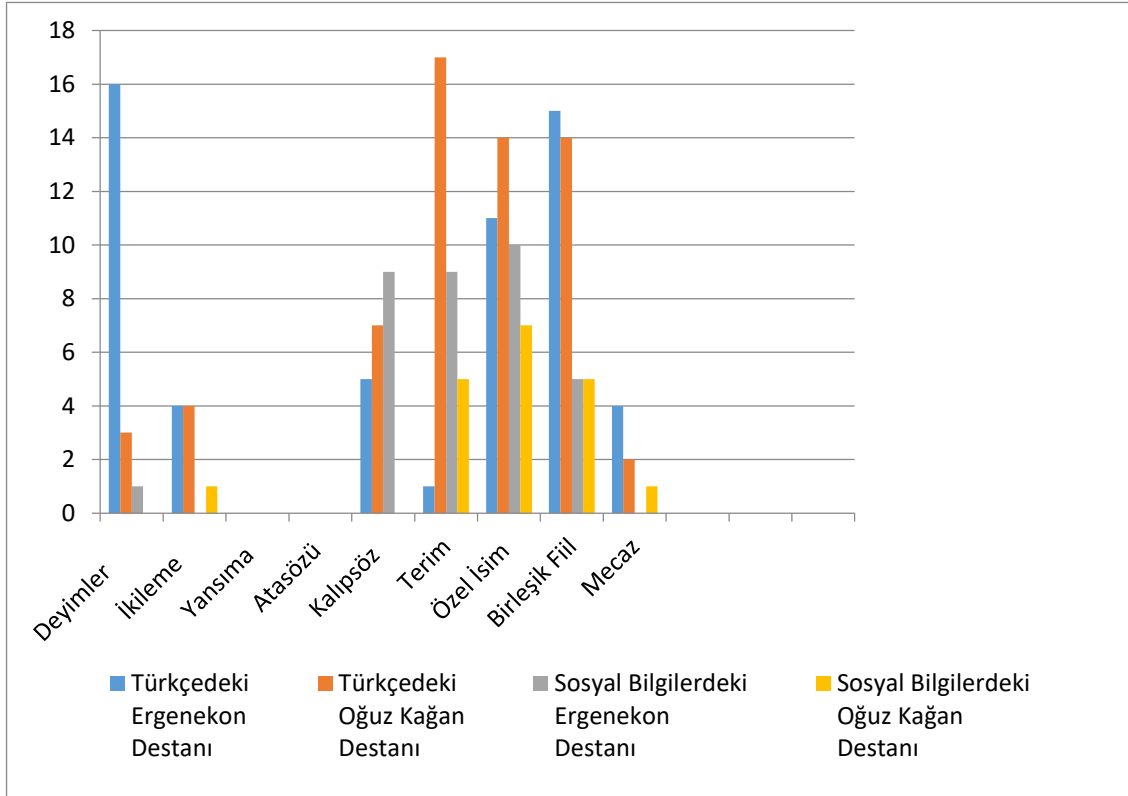
Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırmada belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre belgesel tarama, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar. Veri toplama aracı olarak ortaokul Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretimi dersleri için hazırlanan ders kitapları kullanılmıştır. Yıldırım Yayınları 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Toplum Hayatı temasında yer alan Ergenekon Destanı, MEB Yayınları 7. Sınıf Toplum Hayatı temasındaki Oğuz Destanı ve Evren Yayınları 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'ndaki 'Kültür ve Miras' öğrenme alanında yer alan Ergenekon Destanı ile Oğuz Kağan Destanları söz varlığı (deyim, birleşik fiil, ikileme, mecaz, yansıma, atasözü, kalıp söz, terim, özel isim) görünümüleri tespit edilmiştir. Araştırmada toplanan veriler frekans hesaplamaları kullanılarak tasnif edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki destanların söz varlığına yönelik tespitlerde bulunulacaktır. Aşağıdaki tabloda ders kitaplarında bulunan metinlerin genel olarak söz varlığı görünümüleri sunulmuştur.

Tablo 2. Kitaplarda Yer Alan Metinlerin Söz Varlığı Görünümleri

Tablo 2'den de anlaşıldığı gibi Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan destan metinlerinde yansıma kelimelere ve atasözlerine rastlanmamıştır. Türkçe 8. sınıf ders kitabındaki Ergenekon destanı metni deyimler yönünden çok zenginken, Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabındaki Ergenekon destanı metninde deyim kullanımının az olduğu görülmektedir. Aynı durumun Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında yer alan Oğuz Kağan Destanı ve Türkçe 7. sınıf ders kitabında yer alan Oğuz Kağan destanı için de benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir.

Türkçe Ders Kitabındaki Ergenekon Destanı

Yıldırım Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Ergenekon Destanı, öyküleyici metin yapısında olup destan türündedir. Ergenekon Destanı metninde; 16 deyim, 15 birleşik fiil, 4 ikileme, 4 mecaz, 1 terim, 5 kalıp söz, 11 özel isim olmak üzere toplam 56 söz varlığı ögesi bulunmaktadır. Ergenekon Destanı metnindeki söz varlığı ögeleri şunlardır:

Deyimler: Çift sürmek, oç almak, üstün gelmek, tan ağarmak, hile yapmak, işi yaman olmak, baskına uğramak, galip gelmek, kılıçtan geçirmek, kul etmek, eline düşmek, ayağını basmak, adını koymak, ad koymak, âdet olmak, geri dönmek.

Birleşik fiil: Maden işlemek, av avlamak, varıp yetişmek, alıp gitmek, atlanıp kaçmak, kaçıp gelmek, sürüp gitmek, uzayıp yayılmak oturup konuşmak, yol izlemek, ateşleyip körüklemek, eriyip akıvermek, örse koymak, çıkıp gelmek, şükür kılmak.

İkileme: Öldüre öldüre, parça parça, türlü türlü, enine boyuna.

Terim: Destan.

Mecaz: Zengin, ev, illerin, bin.

Özel İsim: Ergenekon Destanı, Ergenekon, Türkler, Türk, Göktürk, Göktürk Hanı İlhan, Kayan, İlhan, Tukuz Tanrı, Kayat, Türülken, Börte Çene.

Kalıp Söz:

- Çekiçle dövdüler
- Öçlerini aldılar
- Tanrıya şükür
- Kapanıp oturalım
- Bin güçlkle

Türkçe Ders Kitabındaki Oğuz Kağan Destanı

MEB Yayınları 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'ndaki Oğuz Destanı, öyküleyici metin yapısında olup destan türündedir. Oğuz Destanı metninde 3 deyim, 14 birleşik fiil, 17 terim, 4 kalıp söz, 14 özel isim, 1 ikileme, 2 mecaz olmak üzere toplam 55 söz varlığı unsuru tespit edilmiştir. Destandaki söz varlığı unsurları şunlardır:

Deyimler: Karanlık basmak, aklı başından gitmek, uykuya dalmak

Birleşik Fiiller: Aydın olmak, ister olmak, konuşur olmak, oynasır olmak, yiğit olmak, memnun olmak, dile gelmek, tutsak olmak, tabir etmek, duruvermek, ağlayadurmak, bağışlayıvermek, güledurmak

İkileme: Al al

Terim: Kargı, kılıç, kalkan, ok, yay, altın, gümüş, demir, bakır, kara, dağ, kuzey, doğu, batı, ganimet, vuruşmak, ordu

Özel İsim: Oğuz Han, Ay Kağan, Oğuz, Urum Kağan UlugTürük, Bozok, Üçok, Tüşimel, Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ, Deniz

Mecaz: Işık düşmek, ışık dolmak

Kalıp sözler:

- Ey! Ey! Oğuz ey!
- Bu düşünüm sana, iyilik düzenlik versin.
- Tanrı'm, bağışlayıver! Oğuz Kağan soyuna!
- Oklarınız erişsin, göğe dek bu yay gibi!

Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Oğuz Kağan Destanı

Evren Yayınları 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'ndaki Ergenekon Destanı, öyküleyici metin yapısında olup destan türündedir. Ergenekon Destanı metninde; 1 deyim, 6 birleşik fiil, 9 terim, 3 kalıp söz, 10 özel isim olmak üzere toplam 29 söz varlığı ögesi bulunmaktadır.

Aşağıda, Oğuz Kağan Destanındaki söz varlığı öğeleri belirtilmiştir.

Birleşik Fiil: Buyruk vermek, kabul etmek, hoş olsun, gerçek olsun, düşman tutarım, yiğit olmak.

Terim: Destan, kulaç, kargı, yay, kuzey, tan, tün, ok, kurultay

Özel İsim: Ay Kağan, Oğuz Kağan, Uluğ Türk, Gök Tanrı, Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ, Deniz.

Kalıp Sözcükler:

- Ey Kağan'ım senin ömrün hoş olsun.
- Ey Kağan'ım sana dirlik hoş olsun.
- Gök Tanrı düşünde ne verdiyse gerçek olsun

Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Ergenekon Destanı

Yakınçağ Yayınları 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'ndaki Ergenekon Destanı, öyküleyici metin yapısında olup destan türündedir. Ergenekon Destanı metninde; 5 birleşik fiil, 2 ikileme, 1 mecaz, 5 terim, 7 özel isim olmak üzere toplam 20 söz varlığı ögesi bulunmaktadır.

Birleşik Fiil: Yaman olacak, sağ kalmışlardı, sığmaz oldular, yol oldu, boyun eğdi.

İkileme: Gide gide.

Mecaz: O kadar arttı ki ülkeye sığmaz oldular.

Terim: Ok, il, tan, maden, demir.

Özel İsim: Köktürk, İl Han, Kayan, Tokuz, Ergenekon, Kayı Han, Börteçine.

Sonuç ve Tartışma

Kaymakçı (2013) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü ve Yazılı Edebî Türlerin Kullanım Durumu adlı çalışmasında ulaştığı sonuca göre 2005 yılından itibaren hazırlanarak 5 yıl süreyle kullanılması kabul edilen 4-5-6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından ve 2010 yılından itibaren yenilenerek kullanılmaya başlanan 4-5-6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında edebî türlerin kullanımını incelemiştir. 2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında 6; 2010 yılında hazırlanan ders kitaplarında ise 5 adet destana yer verilmiştir. Bu çalışmada ele alınan Türkçe ve Sosyal Bilgiler kitaplarında ise 4 adet destan türü tespit edilmiştir. İncelenen iki ders kitabı olmasına rağmen belirtilen yıllardaki Sosyal Bilgiler ders kitabında kullanılan destan sayısına ulaşılamamıştır.

Öğrencilerin destanlar ile münasebetine imkan tanımakta olan iki dersin olduğu aşikardır ancak bu dersler içeriğinde destanlar yeterli sayıda ve çeşitlilikte verilmemiştir. Araştırmada tespit edilen Oğuz Kağan ve Ergenekon destanları, ders kitaplarında farklı sınıf seviyelerinde kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgularda 2016-2017 eğitim öğretim dönemi Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki destan metinlerinde söz varlığı; deyim, birleşik fiil, mecaz, atasözü, ikileme, terim, yansıma, özel isim, kalıp söz adı altında dokuz çeşit dil birimine tasnif edilerek incelemeye alınmıştır.

Türkçe ders kitabı Ergenekon Destanı'nda toplam 56, Sosyal Bilgiler ders kitabı Ergenekon Destanı'nda 20, Türkçe ders kitabı Oğuz Kağan Destanı'nda 55, Sosyal Bilgiler ders kitabı Oğuz Kağan Destanı'nda 29 tane söz varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan 42 tanesi özel isim, 40 tanesi birleşik fiil, 20 tanesi deyim, 32 tanesi terim, 15 tanesi kalıp söz, 7 tanesi mecaz 5 ikileme olarak belirlenmiştir. Atasözü ve yansıma söz varlığı ise tespit edilmemiştir.

Türkçenin söz varlığı öğeleri, ders kitaplarına belirli oranda yansıtılmıştır. İncelenen destan türündeki metinlerin söz varlığı öğeleri ile içerikleri arasında belirli bir uygunluktan söz etmek olanaklıdır. Başta deyim, birleşik fiil, ikileme ve kalıp sözler, içeriği yansıtan niteliktedir.

Ders kitaplarında metin seçimi, büyük bir önem taşımaktadır. Türkçenin eğitimi ve öğretiminde kullanılan metinlerin niteliğine özen gösterilmelidir. Bir metni nitelikli kılan temel özellik, dilin kullanımında aranmalıdır. Bu açıdan Türk dilinin inceliklerini, zenginliklerini, güçlü söz varlığını içeren metinlere yer verilmelidir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, içerisinde yer alan metinlerin söz varlığı bakımından Türkçe ders kitaplarına göre daha zayıf olduğunu söylemek mümkündür. Her iki dersin disiplinler arası bakımdan birbirini desteklemesi gerekmektedir.

Öneriler

Kaymakçı'nın (2013) çalışmasında tespit edilen destan türüne az yer verilmesinin yanında destanlardan yapılan alıntı bölümünün söz varlığı açısından yetersiz kaldığına yönelik bulgular saptanmıştır. Kültürümüzün önemli aktarım araçlarından olan destanların dil ve sözcük aktarım özelliği de kullanılmalıdır. Dilimizin zenginliğinin hedef kitleye aktarılması için ders kitapları söz varlığı zengin metinlerle desteklenmelidir. Zira ders kitapları günümüzde bazı hanelere giren yegâne basılı yayın durumundadır.

Beldağ ve Aktaş'ın (2016), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı makalesinde Öğretmen/öğretmen adayları destan çeşitliliğinin artırılması yönünde görüş belirtmiştir. İncelenen ders kitaplarında iki destan farklı sınıf seviyesinde kullanılmıştır. Türeyiş, Göç, Yaratılış, Alp Er Tunga destanları, ilgili derslerin kazanımlarını gerçekleştirecek şekilde bilhassa destanların söz varlığı zengin bölümleri ders kitaplarında mutlaka yer almalıdır.

Demir'e (2006) göre eğitim programlarında öğrencinin bulunduğu kademeye göre bilmesi ve bilip kullanması gereken kelime/kavram sayısının sınırları belirlenmemiştir. Programlarda konuyla ilgili açık ve anlamlı hedefler olmadığı için eğitimcilerin bu hususta özel bir gayreti de olmamıştır. Bazı araştırmalar, gelişmiş ülkelere göre her kademedeki öğrencinin kişisel kelime serveti bakımından çok geride kaldığını göstermektedir. Bu durum okullarda Türkçe öğretiminin iyiye gitmediğini düşündürmektedir. Bu sorunun çözülmesi için öncelikle kişisel kelime servetiyle ilgili hedeflerin belirlenmesi gerekir. Bu hedefler doğrultusunda sorunun çözümüne yönelik gerçekçi projeler üretilmelidir. Bu çalışmalarını MEB ile üniversiteler birlikte yürütmelidirler. Ayrıca Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerin söz varlığı üzerine bugüne kadar alan araştırması yapılmamıştır. Öğrencilerin aktif söz dağarcıklarının genişlemesini sağlamak için ders kitaplarında yer alan metinlerin söz varlıkları bilinmelidir. Ders kitaplarının bu bilgiler ışığında oluşturulması faydalı olacaktır. Söz varlığı, amaca göre yaş grupları dikkate alınarak tespit edilmelidir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2002). *Ana Dilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Apaydın, N. (2010). *6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Banarlı, N. S. (1997). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: MEB.
- Beldağ, A. & Aktaş, E. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Eser Kullanımı: Nitel Bir Çalışma*. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 18-2.
- Çeçen, M. A. & Çiftçi, Ö. (2007). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi*. Millî Eğitim.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. 1. Baskı. Ankara: Akçağ.
- Deniz, K. (Edt.) (2016). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Gül, M. & Köktürk, M. (2013). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: Yıldırım Yayınları.
- Gökçe, B. (2014). *Türkçe Ders Kitaplarındaki "Toplum Hayatı" Temalı Metinlerin Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi*.
- Hengirmen, M. (2003). *Ana Dil Bilincinin Geliştirilmesi*.
- M. Safran (Edt.) (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karakuş, N. (2012). *Türkçe Öğretiminde Kaynak Metin Kullanımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karakuş, N. & Baki Y. (2015). *Keloğlan Çizgi Filminin Kalıplaşmış Dil Birimleri Yönünden Değerlendirilmesi*.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaymakçı, S. (2013). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sözlü ve Yazılı Edebî Türlerin Kullanım Durumu*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 230-255.
- Kurudayıoğlu, M., Tüzel, S. & Güneş, S. (2009). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Temel Beceriler Açısından İncelenmesi*.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2015). *İlköğretim Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Taslak Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Onan, B. (2009). *Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Türkçe Öğretimi El Kitabı İstanbul: Pegem Akademi.
- Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2009). *Türkçe Eğitiminde Deyimlerin Öğretme Öğrenme Süreci Bakımından Değerlendirilmesi*. Millî Eğitim Dergisi, sy. 181, s. 8-63.
- Özbay, M. (2003). *Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç ilişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi*. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi. XIII. 59-69.
- Şahingöz, E. (2011). *Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri*. Yüksek Lisans Tezi.

- Şimşek, H. & Yıldırım, A. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2009). *Sosyal bilgiler derslerinde bir öğretim materyali olarak edebî ürünler*. Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2005). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 10. Baskı.
- TDK. (2011). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 11. Baskı.
- Tekten, Z. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*. Ankara: Yakın Çağ Yayınları.
- Türkmen, T. (2015). *Ortaöğretim 10. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabında Yer Alan Destan Metinlerinin Çoklu Zekâ Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi*.
- Ülper, H. (2011). *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, K. S. & Özek, F. (2006). *Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin ve Akademik Disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri*. Millî Eğitim Dergisi, sy. 171, s. 130-138.